

Sveučilište u Zagrebu
Akademija likovnih umjetnosti

Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina

Eva Baričević, Robert Erdelji, David Pekić

NOVO LICE STAROG SVECA
- REKONSTRUKCIJA BAROKNE KAMENE SKULPTURE
SV. MIHAELA

Zagreb, 2020.

Ovaj rad izrađen je na Odsjeku za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu pod vodstvom izv. prof. mr. art. Zvezdane Jembrih, izv. prof. art. Alena Novoselca, doc. dr. art. Ide Blažičko, pred. Tajane Škalamere i umj. sur. Zvonimire Obad. Predan je na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade za timski znanstveni i umjetnički rad (tri do deset autora) u akademskoj godini 2019./2020.

Sadržaj rada

1. UVOD.....	1
2. OPĆI I SPECIFIČNI CILJEVI RADA	3
3. UMJETNIČKO-ZNANSTVENA ISTRAŽIVANJA	4
3.1. Osnovni podaci o skulpturi	4
3.2. Ikonografski opis	4
3.3. Terenska istraživanja	6
3.4. Povijesnoumjetnička istraživanja	12
4. MATERIJALI I METODE.....	15
4.1. Tehnologija izrade izvorne skulpture	15
4.2. Dijagnostika stanja i metode konzerviranja izvorne skulpture.....	16
4.3. Metoda izrade kopije i izrada rekonstruiranih dijelova	18
4.4. Izrada kalupa u i odljev kopije.....	19
4.5. Rekonstruiranje nedostajućih dijelova.....	19
4.6. Fotografiska dokumentacija procesa izrade rekonstrukcije.....	21
4.7 Fotografije gotove rekonstrukcije.....	28
5. REZULTATI	34
6. RASPRAVA.....	36
7. ZAKLJUČAK - BUDUĆNOST SKULPTURE.....	37
8. ZAHVALE	38
9. LITERATURA.....	39
10. SAŽETAK.....	40
11. SUMMARY.....	41
12. KRATKI ŽIVOTOPISI I POPIS AUTORA	42

1. UVOD

Predmet ovoga rada je umjetničko-znanstveno istraživanje, te izrada kopije i rekonstrukcija nedostajućih dijelova barokne kamene skulpture svetog Mihaela.

Ova vrijedna skulptura pronađena je u izrazito oštećenom i zapuštenom stanju na raskrižju cesta koje vode od Sopota prema Višnjevcu i Vražjoj peći, u blizini Pregrade u Krapinsko-zagorskoj županiji. Prikazuje arkandela Mihaela kako stoji na glavi vraga kojeg pobjeđuje. To je jedina poznata sačuvana javna kamena plastika s tim ikonografskim prikazom u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Do sada je gotovo u potpunosti bila nepoznata stručnoj i široj javnosti, te nije bila registrirana kao kulturno dobro.

Slike 1 – 2. Zatečeno stanje kamene skulpture sv. Mihaela *in situ*, srpanj 2014., snimila Z. Jembrih.

Ulaz u Vražju peć, snimila Z. Jembrih, srpanj 2014.

Slike 3 – 4. Lokalitet Vražja peč, snimila Z. Jembrih, listopad 2018.

Detaljan istraživački rad, brojne konzultacije i pronalaženje komparativnih primjera pridonijeli su izradi kopije na kojoj su rekonstruirani nedostajući dijelovi skulpture.

Upravo je takva posvećenost doprinijela uspješnom ostvarenju delikatnog zadatka - izradi rekonstrukcija bitnih dijelova skulpture koji su nedostajali (glave sv. Mihaela, dijela desne šake, lijeve podlaktice i krila, te dijelova lica i tijela vraga).

Širi uvid u kontekst koji je dobiven ovim istraživanjima, kao i utisak koji je skulptura ostavila u životima lokalnog stanovništva kroz gotovo tri protekla stoljeća, uvelike su utjecali na odluku da se na izvornoj skulpturi provedu konzervatorski radovi, a da se *in situ* izradi kopija s rekonstruiranim dijelovima. Kopija će se postaviti na mjesto na kojemu je skulptura pronađena, a izvorna skulptura bit će izložena u Muzeju grada Pregrade. Tako ovo kulturno dobro neće biti uskraćeno javnosti. Naprotiv, skulptura će i dalje biti živući dio zajednice, memorija i svjedočanstvo materijalne, kao i nematerijalne baštine *in situ*. Izvorna će skulptura biti pohranjena i prezentirana na primjeren način te očuvana za buduće naraštaje.

Stari svetac, moćni zaštitnik protiv zla, duboko ukorijenjen u kršćansku liturgiju, ali i u pučka vjerovanja, time dobiva *novo lice*, ali ne samo izvanjsko. Skulpturi se time vraća i dio duha koji se kroz nematerijalnu baštinu prenosi stoljećima. To je poruka koju će ova skulptura iznova nositi svojom obnovljenom prisutnošću u njezinu izvornom kulturnom krajoliku i zajednici kroz buduća pokoljenja.

2. OPĆI I SPECIFIČNI CILJEVI RADA

Tri su osnovna cilja ovoga rada:

1. Umjetničko-znanstveno istraživanje - istraživanje i otkrivanje podataka o skulpturi svetog Mihaela i njezinom kontekstu.
2. Izrada kopije skulpture Svetog Mihaela s rekonstruiranim dijelovima koja će se postaviti *in situ*, čime će cjelovita skulptura ostati u zajednici.
3. Smještanje konzervirane izvorne skulpture u postav Muzeja grada Pregrade, koja će tako na primjeren način biti pohranjena, prezentirana i očuvana za buduće naraštaje.

Ovim su opsežnim projektom ostvareni brojni ciljevi koji radu daju slojeviti i razvedeni interdisciplinarni karakter navedenim obuhvatnim redom: primarno spašavanje skulpture svetog Mihaela od daljnjih devastacija, njezina valorizacija, uvrštavanje u Registar zaštićenih spomenika kulture, konzervatorski radovi na izvornoj skulpturi, izrada kopije s rekonstruiranim dijelovima, pohrana izvorne skulpture u obližnji muzej, smještaj kopije *in situ*, edukacija studenata, primjer uspostavljanja i razvijanja suradnje s lokalnom zajednicom kojoj se omogućuje osvješćivanje vrijednosti očuvanja vlastite kulturne baštine te povezivanje sa stručnom i širom javnošću kako bi svi navedeni ciljevi mogli biti postignuti. Prvenstveni i /inicijalni zadatak provođenja stručne konzervatorsko-restauratorske djelatnosti temeljene na umjetničko-znanstvenom istraživanju je ostvaren, ali i širem smislu postavljen kao primjer mogućnosti (i obaveza) djelovanja dobre konzervatorsko-restauratorske prakse.

3. UMJETNIČKO-ZNANSTVENA ISTRAŽIVANJA

3.1. Osnovni podaci o skulpturi

Naziv skulpture: sveti Mihael

Autor, atribucija: nepoznat

Datacija: barok, godina prvog spomena: 1742.

Tehnika, materijal: kamen pješčenjak

Dimenzije: visina 91 cm, širina 57 cm, dubina 28 cm

Smještaj: na postamentu kvadratičnog tlocrta, dimenzija: visina 60 cm, gornji dio 20 x 20 cm, donji dio 50 x 50 cm

Lokacija: jugoistočni ugao katastarske čestice 452 k.o. Sopot, na raskrižju lokalnih cesta koje vode prema Višnjevcu i Vražjoj peći, područje grada Pregrade, Krapinsko-zagorska županija

3.2. Ikonografski opis

Sveti Mihael, arkandeo (hebr. *mīkā'el*, „tko je kao Bog?“ grč. Μιχαήλ, lat. *Michahel*; dijalektalno Mihovil; Miovil; Miho; Mihal; Mihalj i dr.) kojeg kao sveca poštuju sve kršćanske denominacije, „vojskovođa je vojske nebeske“, vođa i pobjednik u borbi protiv pobunjenih anđela. Branitelj je Žene (Marije) Otk 12,1-2 i pobjednik nad sedmoglavim Zmajem Otk 12, 3-4. Prema liturgijskim tekstovima voditelj je blaženih duša u raj, prema starim ikonografskim predodžbama vagatelj duša na Posljednjem sudu. Na Zapadu se od IX. stoljeća pojavljuje kao krilati anđeo, odjeven je u tuniku, s plamenim mačem ili kopljem u ruci. Od visokog srednjeg vijeka prikazuje se u suvremenoj vojničkoj opremi: u oklopu, s kacigom, štitom i kopljem. Najčešći ikonografski motivi su: „Sveti Mihael pobjeđuje Sotonu,“ gdje na čelu svojih anđela oslobađa od opasnosti ugroženu „Ženu odjevenu u sunce“ i njezino Dijete te nadvladava apokaliptičkog Zmaja (Sotonu) i njegove pale anđele. Pobjeda nad Sotonom postaje i Mihaelovim atributom pa se u srednjovjekovnoj zapadnoj ikonografiji, počevši od XII. stoljeća i kasnije (posebno u baroku), uobičajeno prikazuje njegov oklopljeni lik kako nogama gazi zmaja ili nakaznog, dlakavog đavla i probada ga kopljem.

Drugi vrlo važni i rašireni ikonografski motiv prikazuje sv. Mihaela koji važe duše. Srednjovjekovna ikonografija dala je sv. Mihaelu ulogu nadziratelja ili izvršitelja „vaganja duša“ na prikazima Posljednjeg suda. Stoga i vaga postaje njegovim atributom pa se od XIV.

stoljeća pojavljuje ikonografski tip sv. Mihaela koji jednom rukom drži koplje i njime probada đavla koji pregažen leži pod njegovim nogama, a drugom rukom drži vagu. U pliticama vage su duše; one su prikazane kao mali, goli ljudski likovi.

Sveti Mihael često je supstitut pretkršćanskih božanstava, pa se velik broj crkava kojima je titular nalazi na vrhovima bregova koji su nekada bili posvećeni poganskim kultovima. Njegov lik ili kapela postavljani su pred gradskim vratima ili nad njima radi obrane od zlih sila. Radi zaštite grada lik mu je često postavljan i na vrhove zvonika.¹

Slika 5. Oltarna slika sv. Mihaela s glavnog oltara u kapeli sv. Mihaela u Sopotu, snimila E. Baričević 2019.g.

¹ A. Badurina (ur.), Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990., str. 401. - 402.

3.3. Terenska istraživanja

Prethodna istraživanja započela su 2014. godine, kada su izv. prof. mr. art. Zvezdana Jembrih i izv. prof. art. Alen Novoselec na poziv nadležnog Konzervatorskog odjela u Krapini prvi puta pregledali i dokumentirali skulpturu sv. Mihaela *in situ*. Pročelnica odjela mr. sc. Lana Križaj upozorila je na vrijednost, ali i zapuštenost i ugroženost te skulpture koju bi valjalo stručno istražiti i dokumentirati. U dogovoru s nadležnim Konzervatorskim odjelom u Krapini pripremili su dokumentaciju za prijavu skulpture u Registar preventivno zaštićenih spomenika kulture Republike Hrvatske, budući da skulptura do tada nije bila registrirana kao kulturno dobro.

Tom je prilikom uočena i potreba za širim kontekstom istraživanja. Stoga su posjećeni obližnji lokaliteti i zabilježena neka pučka kazivanja.

Iz izvješća o tom terenskom istraživanju saznajemo: „Toponimi u području između Pregrade i Desinića, te u bližoj okolini (Kunagora, Sopot, Vinagora, Vrljanščica, Višnjavec, Martiša ves, sv. Duh, Vražja peć, Poganščica, Sveti Le(o)nard, Straža, izvori Kraljevec i Zdenčina, Pavlovec (Plavlovec?), Marinci / Marinec,...), crkve i kapele (nekadašnje četiri kapele – posvećene Svetima Fabijanu i Sebastijanu, svetom Wolfgangu (Vuku, tj. Bolfeku) i današnja kapela posvećena Majci Božjoj na vrhu Kunagore iznad Pregrade; župna i hodočasnička crkva Pohoda Blažene Djevice Marije na Vinagori; kapela sv. Mihaela Arkandela u Sopotu; kamena skulptura sv. Mihaela; kapela sv. Donata u Pavlovcu Pregradskom; kameni pil sa skulpturom Blažene Djevice Marije od Bezgrešnog začeca na putu prema Desiniću; župna crkva sv. Jurja u Desiniću, brojna raspela i poklonci na raskrižjima putova), te sačuvane predaje i kazivanja lokalnog stanovništva, ukazuju na moguće postojanje starijeg, pretkršćanskog sloja u tom kulturnom mikrokrajoliku kojeg bi valjalo interdisciplinarno istražiti.

Korpus barokne, moguće i ranobarokne (vjerojatna datacija je prva polovina 18. stoljeća) kamene skulpture sv. Mihaela zatečen je na raskrižju lokalnih cesta koje vode prema Višnjavcu (lijevo) i Vražjoj peći (desno). Skulptura sv. Mihaela smještena je na neodgovarajući način, na betonskom šahtu, na uglu privatnog dvorišta, uz cestu. Skulptura stoji na postamentu kvadratičnog tlocrta, a moguće je da je nekoć bila postavljena na više postolje, sastavljeno iz više dijelova, a možda i pil (navodno je donedavno postojao još jedan „*kamen s nekim slovima, ali je nestao*“²). Detaljnijih podataka i materijalnih dokaza o tome za sada nema.

² Prema zabilježenom kazivanju g. Branka Špoljara, 3. 7. 2014.

Skulptura prikazuje Svetog Mihaela koji ubija vraga - sotonu. Skulpturi sv. Mihaela nedostaje glava, desna šaka i krila, te dijelovi lica i tijela vraga. Cijelom površinom skulpture nalaze se brojna oštećenja, koja je potrebno detaljnije istražiti. Ipak, forma je još čitljiva i ukazuje na kvalitetan kiparski rad u kamenu, rijedak na ovome području, koji zahtijeva hitno dokumentiranje, vrednovanje i zaštitu.“³

Ovi podaci prikupljeni prilikom jednodnevnoga terenskog istraživanja 2014. godine bili su poticaj za nastavak istraživanja u koje je valjalo uključiti konzervatore, etnologe, arheologe i lokalnu zajednicu, s ciljem šireg valoriziranja i zaštite ovoga mikrokrajolika u kojemu bi kamena skulptura svetog Mihaela mogla ponovno pronaći svoje dostojno mjesto i ulogu.

Nužna je bila odluka o hitnoj zaštiti, donošenje rješenja u uvrštavanju skulpture u Registar zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske, te zajednička odluka o načinu smještaja i prezentiranja te vrijedne i rijetke kamene plastike, a koja bi obuhvatila vrstu i opseg potrebnih konzervatorsko-restauratorskih radova, te odluku o izradi kopije s rekonstrukcijama i smještaju te kopije u izvorni krajolik.

To je bilo polazište za nastavak istraživanja, za otpremu skulpture u Zagreb radi provođenja konzervatorskih radova na izvornoj skulpturi, te za daljnje odluke o izradi kopije s rekonstrukcijama koje su uslijedile. Sve odluke donosile su se u skladu s etičkim principima konzervatorsko-restauratorske struke, te u konzultacijama i uz stalno praćenje radova od strane nadležnog Konzervatorskog odjela u Krapini.

³ Zvezdana Jembrih: *Izvešće o terenskom istraživanju skulpture Sv. Mihaela iz Sopota kraj Pregrade*, 3. 7. 2014., privatni arhiv Z. Jembrih i arhiv Konzervatorskog odjela u Krapini, 2014.

Slika 6. Dijagnostika *in situ*, snimila Z. Jembrih, srpanj 2014.

Konzervatorski radovi na izvornoj skulpturi započeli su 2017. godine, uz voditeljstvo izv. prof. mr. art. Zvezdane Jembrih i izv. prof. art. Alena Novoselca. Radovi *in situ* obuhvatili su dokumentiranje skulpture i mikroprostora uokolo nje, demontažu skulpture i postamenta, prijevoz skulpture u Zagreb, izradu detaljne fotografske dokumentacije, dijagnosticiranje, provođenje analiza oštećenja, osnovno površinsko mehaničko i kemijsko čišćenje te konsolidaciju nosioca.

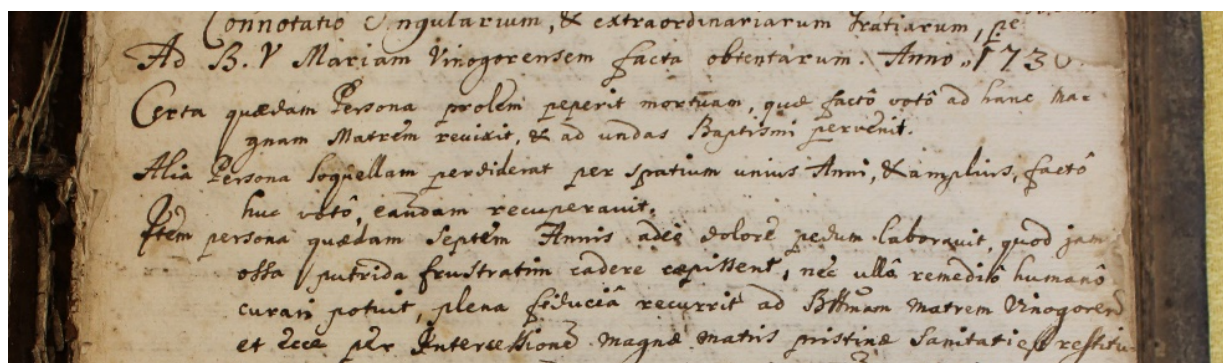
Potom su uslijedile konzultacije s nadležnim Konzervatorskim odjelom u Krapini, te s ravnateljem Gradskog muzeja u Pregradi, vezane uz budući smještaj i prezentaciju izvorne skulpture u muzeju, te uz prijedlog izrade kopije s rekonstruiranim nedostajućim dijelovima. U suradnju se uključilo i Gradsko poglavarstvo grada Pregrade, koje je poduprlo ovaj projekt.

Slika 7. Demontiranje skulpture, uz pomoć lokalnih stanovnika, snimila Z. Jembrih, studeni 2017.

Početna točka drugog terenskog istraživanja *in situ* 2019. godine bio je posjet župnom uredu i župnoj crkvi Pohoda Blažene Djevice Marije u Vinagori, razgovor sa župnikom vlč. Dragutinom Gerecijem, zatim razgovor s g. Brankom Špoljarom, te istraživanje lokaliteta u okolici. Drugo terensko istraživanje izvršili su studenti 3. godine kiparskog smjera Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina, te njihove nastavnice Zvezdana Jembrih i Tajana Vrhovec Škalamera.

U župnom uredu provedena su istraživanja arhivskih izvora - Spomenice župe Vinagora - *Liber memorabilium*, pisane rukom na latinskom jeziku, te ostalih podataka vezanih uz skulpturu Svetog Mihaela.

Slika 8. *Liber memorabilium* - isječak iz teksta na latinskom jeziku, snimila E. Baričević, siječanj 2019.

Posjetili smo i obližnju kapelu sv. Mihaela u Sopotu, vrijedan spomenik sakralne baštine iz 17. stoljeća, čija prošlost seže vjerojatno u starija razdoblja. Smještaj kapele na blagom uzvišenju iznad doline potoka Sopotnice ukazuje na vezu između lokaliteta Vražja Peć i ove, vjerojatno srednjovjekovne crkve, kao i njezinog titulara – svetog Mihaela.

Potom je uslijedio razgovor i prikupljanje usmenih podataka s g. Špoljarom, predsjednikom mjesnog odbora iz Višnjevca (korištena je metoda intervjuja i zvučnog snimanja *in situ*).

Zatim je provedeno istraživanje i fotografiranje terena – mjesta pronalaska skulpture na raskršću Višnjevac - Sopot - Vražja peć; lokaliteta Vražja peć i potoka Sopotnica.

Slika 9. Mjesto pronalaska skulpture na raskršću Višnjevac - Sopot - Vražja peć, snimio R. Erdelji, siječanj 2019.

Po kazivanju g. Branka Špoljara, predsjednika mjesnog odbora Višnjevec, saznali smo da je do prije dvadesetak godina (prema sjećanju) skulptura ležala potpuno zanemarena na tlu u obližnjem privatnom dvorištu, a zatim je smještena na ovu lokaciju na raskršću („da ju ljudi vide“). Izvorno je možda stajala na ulazu u Vražju peć - klanac uz potok Sopotnica, 2 km uzvodno od današnje lokacije. Krajem 2. svjetskoga rata (1945.g.) devastirana je od partizana iz sela Sopot, glava joj je odlomljena i ne zna se „gdje je završila, neki kažu - u potoku...“ Donedavna je postojao još jedan kamen – dio postolja, koji je danas zagubljen. Postoji fotografija u boji, kod g. Špoljara, snimljena prije otprilike 30 godina – na njoj se vide nejasni urezi u kamenu (oštećenja ili tragovi klesanja ili mogući petroglifi?). Skulpturu je, po kazivanju g. Špoljara istraživao prof. Tihomil Stahuljak iz Zagreba 80-ih god. (iz tadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti). Detalji o tome nisu za sada poznati. Prof. Stahuljak bio je poznati konzervator i uvaženi stručnjak za zaštitu spomenika kulture.

Iz teksta g. Špoljara, kojega nam je ustupio, saznajemo: „... U ona davna vremena kad je bilo raznih prikaza i copernija nije bilo čovjeka koji je prolazio pored Vražje peći da se nije bojao jer je svaki tu nešto doživio... Ljudi su prolazeći tim mjestom vidjeli vraga na pećini kako krpa hlače, a tu se spominju i copernice. Kad bi ljudi prolazili, najedanput bi se našli u trnju iz kojeg ne bi mogli lako izaći, kako su se mučili, začuli bi vraga kako se smije, a to je trajalo satima. Naime, tamo se nalazi i mala špilja, u kojoj su se skrivali lopovi i razbojnici... Tamo su ljudi radili i vapno za bijeljenje kuća ... pa su grijali kamen do velike temperature te bi ga nakon toga polili vodom kako bi ga naglo ohladili i pretvorili u prah... Danas se tamo nalazi malo jezerce sa slapom te je izgrađena sojenica na lijepoj livadi, koju su ljudi s veseljem izgradili... Ljudi su na samom raskršću uz cestu koja vodi prema Vražjoj peći postavili kip sv. Mihaela kako bi ih štitio dok bi tuda prolazili... Trebali bi se zapitati što se stvarno događalo, kad je na takvom mjestu u ona siromašna i teška vremena postavljen tako savršeno izrađen kip...”

Do lokaliteta Vražja peć iz doline vodi sutjeska između dvaju strmih bregova kroz koju teče danas plitki potok. Sutjeska se u smjeru juga širi prema otvorenoj plodnoj dolini u kojoj je smješteno selo Sopot sa (srednjovjekovnom) kapelom sv. Mihaela na humku. Kapela je posvećena istome titularu, što nije slučajnost.

Vražja peć je zapravo uski procjep nad kojim se uzdiže velika stijena, danas zarasla u vegetaciju. Potok Sopotnica teče kroz stijenu tvoreći slap, a ispod stijene tvoreći pećinu. U blizini, u podnožju stijene na rubu šume nedavno je postavljen recentni kipić Majke Božje. Potok se širi u jezerce kraj kojeg je danas uređena livada – izletište.

„Veliju da je tu vrag podložil svoja pleča, gda se zrušil taj kamen. Kad voda naraste, sve do Mihalja (kapele. sv. Mihaela u Sopotu!) se čuje kak šumi. Gore iznad je izvor, Zdenčina. Tu su i den-denes coprije. Još živiju dvije familije, gore iznad te pečine. Jednima govori Duhi, njihova babica da je bila copernica.“ – priča Branko Špoljar.

„Svetoga Mihaela bi trebalo postavili tam gde je negda bil, da štiti i čuva ljude.“ - zaključuje predsjednik mjesnog odbora.

Proučavajući širu literaturu i konzultirajući se sa stručnjacima s područja etnologije, na tragu recentnih etnoloških, jezikoslovnih i antropoloških istraživanja koje su provodili V. Belaj, R. Katičić, T. Vinšćak, L. Bajuk i drugi znanstvenici s Odsjeka za antropologiju i etnologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, kao i iz Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, došli smo do zanimljivih pretpostavki: ovaj mikroprostor ukazuje na pretkršćanski sveti prostor borbe Peruna i Velesa, te na (pra)indoeuropske mitove o zatvaranju i oslobađanju (pra)voda u godišnjim ciklusima plodnosti. Dovođenje kršćanskoga sveca – moćnog arkanđela Mihaela, kao supstituta vrhovnog slavenskog božanstva Peruna, koji se bori protiv sotone (Velesa) - u taj prostor - nije nimalo slučajno.

3.4. Povijesnoumjetnička istraživanja

Kao što je već napomenuto, skulptura svetog Mihaela gotovo je sasvim nepoznata u stručnoj i u široj javnosti. Spominje se tek na par mjesta u postojećoj literaturi, a u stručnu literaturu uvela ju je 1985. godine neumorna istraživačica baštine na terenu, uvažena povjesničarka umjetnosti Anđela Horvat slijedećim zapisom:

„U nekim je slučajevima stara kultura podizanja javnih kamenih spomenika pretrpjela poraz pred nepoznatim neodgovornim počiniteljima... Kod Sopota je kip sv. Mihaela na kamenom postamentu. Njemu je 'junački' odsječena glava.“⁴

Doris Baričević sljedeća je vrsna povjesničarka umjetnosti koja nešto detaljnije piše o skulpturi Svetog Mihaela 1998. godine:

„Sjeverna je Hrvatska u 17. i 18. stoljeću obilovala kamenim kipovima na stupovima ili u kapelicama. I Hrvatsko zagorje nije u tome zaostajalo pa ih nalazimo još i danas su u pregradskom kraju...

⁴ Horvat, Anđela, *Pregled spomenika kulture općine Pregrada*, u: Pregrada i okolica, Kaj, br. II-III/85, Kajkavsko spravišće, Zagreb 1985., str. 206.

Sve njih datira zapis kanonske vizitacije iz 1742. godine koji konstatira da je kip nedaleko Desinića posvećen Bezgrešnom začecu postavljen 1682. godine kad je kuga harala Štajerskom. U austrijskoj Štajerskoj vjerojatno treba potražiti i kipara ovih naših plastika, jer im tamo nalazimo vrlo srodne primjerke (npr. Marijin stup na glavnom trgu mjesta Poellau iz vremena oko 1680. godine). U 18. st. ovim se kipovima pridružio još i kameni kip sv. Mihaela na području župe Vinagora. Prvi se put taj kip spominje 1742. godine, tada još u okviru župe Desinić. Danas je jako oštećen, taj je izvorno vrlo dekorativni kip arkandela kojemu se pod nogama previja đavao u obličju zmaja sačuvan samo kao fragment bez glave i ruku.“⁵

O svetom Mihaelu, kao moćnom svecu kojemu ikonografija nakon Tridentskoga sabora daje novi polet i utječe na učestale prikaze ovog sveca u baroknom razdoblju, raspravlja Sanja Cvetnić, analizirajući kip sv. Mihaela na pročelju St. Michaelskirche u Münchenu:

„Gerhardova skulpturalna grupa Arkandeo Mihael pobjeđuje Sotonu iz 1588. godine postavljena je u središnju os pročelja, između dva simetrična crkvena portala. Prikazan je kao vojskovođa nebeske vojske koji moćnom, ali profinjenom gestom probada spazmatičnu figuru Sotone, paloga vođu pobunjenih anđela. Sotonina agonija jača je no što to tjelesna bol Mihaelova koplja može uzrokovati, jer je mučen bijesom poraza i grijehom oholosti, pa tako pobjedu donosi više nadmoć pravednika nego poslovično „sjajno oružje« (...) Crtež Petera Candida po Gerhardovoj skulpturi rađen je u desetljeću nakon njezina postava na pročelje (1588.-1597.), kao priprema i predložak za bakrorez Lucasa Kiliana (...) Grafičar Kilian slijedi Candidov crtež u rješenju likova Mihaela i Sotone, odnosno prilagodbu skulpture kao predložka drugom mediju, ali uz to ponavlja uspješni Gerhardov motiv širokih arkandelovih krila koja probijaju rub niše.“⁶

Stilska obilježja europskog baroka koja su se iz umjetničkih središta širila prema perifernim krajevima i prilagođavala regionalnim mogućnostima svakako su vrlo važna za analizu hrvatskih baroknih spomenika. I u slučaju našeg sv. Mihaela, pogotovu rekonstrukcije izgubljenih dijelova skulpture, oslonili smo se na proučavanje postojećih ikonografskih modela.

⁵ Baričević, Doris: *Barokno kiparstvo pregradskoga kraja*, u: Kaj, br. 2, Kajkavsko spravišće, Zagreb, 1998. str. 55.

⁶ Cvetnić, Sanja, *Ikonografija nakon Tridentskoga sabora i hrvatska likovna baština*, Zagreb: FF-press, 2007. str. 95 - 96.

Slike 11 – 12. Hubert Gerhard, *Arkandeo Mihael pobjeđuje Sotonu* (1588.), München, isusovačka St. Michaelskirche (lijevo). Peter Candid, *Arkandeo Mihael pobjeđuje Sotonu* (1588.-1597.), Dresden, Staatliche Kunstsammlungen, Kupferstichkabinett (desno).

Slike 13 – 14. Primjer drvene polikromirane skulpture Sv. Mihaela (sredina 18. st.?), Muzej Slavonije, snimila A. Šimičić (lijevo). Skulptura sv. Mihaela s visoko podignutim mačem u svetištu Monte Sant'Angelo, Gargano, Italija (desno).

4. MATERIJALI I METODE

4.1. Tehnologija izrade izvorne skulpture

Skulptura, iako jako oštećena atmosferskim, biološkim, mehaničkim i naposljetku vandalskim utjecajima, nije potpuno izgubila svoj izvorni izgled. Manji, ali još vidljivi broj bitnih mjesta na kamenoj površini sadrži tragove izrade skulpture - poput tragova ravnog dlijeta i tzv. *gradine* koji nam govore o obradi površine izvorne skulpture, odnosno o obradi tradicionalnim alatima koji datiraju još iz doba antike, a koriste se i danas. Postoje mnoge vrste kamena, ali samo određene vrste su pogodne za klesanje u ekonomskom i fizičkom smislu s obzirom na područje pronalaska skulpture. Struktura površine skulpture i njezin školjkasti sastav nam govore da se radi o vrsti pješčenjaka.

Slika 15. Fotografija izvorne skulpture, snimila E. Baričević 2019.

4.2. Dijagnostika stanja i metode konzerviranja izvorne skulpture

Skulptura sv. Mihaela zatečena je u izrazito lošem stanju i bile su joj potrebne hitne stručne mjere da bi se spasila od ubrzanog propadanja.

Osim što su joj nedostajali bitni dijelovi, po površini cijele skulpture nalazila su se brojna oštećenja i onečišćenja. Preko cijele površine nalazio se sloj smoga i prljavštine. Mjestimično su se nalazile/razvile nakupine organskih obraštaja.

Radovi su započeti probama čišćenja kojima se utvrdilo koje su metode površinskog čišćenja najpogodnije. Iz rezultata zaključeno je kako će najdjelotvornije čistiti vodena para u kombinaciji s algicidima i fungicidima, te se provelo čišćenje parom, te uz pomoć spužve. Nakon toga su nanesene paste i oblozi koje su uklonile preostale nečistoće. Nečistoće su uklonjene na zadovoljavajući način i u zadovoljavajućoj mjeri, a skulptura je konsolidirana.

Slika 16. Čišćenje skulpture, snimio A. Novoselec, 2018.

Slika 17. Snimka kamene površine skulpture dino – lite mikroskopom, snimio A. Novoselec 2018.

Slike 18 – 19. Skulptura tijekom i nakon čišćenja, snimio A. Novoselec, E. Baričević 2018.

Nakon toga kolege studenti su izradili kalup od silikonske gume prema izvornoj skulpturi, te potom uz pomoć kalupa i gipsanu kopiju.

Slike 20 – 21. Kalup od silikonske gume; kopija skulpture u gipsu, snimio D. Pekić 2019.

4.3. Metoda izrade kopije i izrada rekonstruiranih dijelova

Ukratko donosimo hodogram rekonstrukcije skulpture:

1. Izrada kalupa i odljev kopije
2. Odluke na osnovi kojih se izrađuju rekonstrukcije
 - 2.1. Istraživanja literature s pred. Tajanom Škalamerom s Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu
 - 2.2. Istraživanja komparativnog materijala – sličnih primjera iz domaće i europske baštine, konzultacije s dr. sc. Dankom Šourekom s Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
3. Izrada i rekonstrukcija nedostajućih dijelova
4. Prijedlog povratka kopije s rekonstruiranim dijelovima, montaža i prezentacija *in situ*, uključujući i uređivanje mikroprostora uokolo skulpture (mikroambijent, koji ukazuje na potrebu očuvanja prirodnog okoliša i njegovih ekoloških i etnoloških odrednica) – u konzultacijama s nadležnim Konzervatorskim odjelom u Krapini i s Poglavarstvom grada Pregrade

5. Prijevoz izvorne skulpture i prezentacija u Muzeju grada Pregrade, u konzultacijama s ravnateljem muzeja Davorom Špoljarom i s pročelnicom nadležnog Konzervatorskog odjela u Krapini mr. sc. Lanom Križaj

4.4. Izrada kalupa i odljev kopije

Kalup su izradili studenti 3. godine kiparskog smjera Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti.

Kalup je izrađen iz dva dijela pomoću silikonske gume i gipsa. Na površinu je nanescna guma koja zbog tekućeg stanja lako prianja oko najsitnijih detalja / poprima fine detalje skulpture, nakon čega je s vanjske strane pojačana gipsom kako bi kalup ostao čvrst. Upravo te karakteristike lijevanja u silikonskoj gumi omogućile su da se specifična tekstura kamena zadrži i na kopiji. Za lijevanje silikonskoga kalupa koristila se guma marke Modrin MF. To je tekući dvokomponentni kaučuk praktičan za izradu raznih kalupa jer vulkanizira pri sobnoj temperaturi. U dobiveni silikonski kalup uliven je tanki sloj rijetkog tekućeg gipsa koji je poprimio i najsitnije detalje kalupa te je zatim pojačan debljim slojem gipsa koji u sebi sadrži kudjelju u ulozi armature. Dodavanje armature omogućilo je izradu prošupljene skulpture koja je znatno lakša, a jednake čvrstoće. Tako dobivena dva dijela kopije spojena su gipsom, nakon čega je skulptura (kopija u gipsu) ostavljena da se osuši. Sušenje skulpture je preduvjet za sljedeću fazu u kojoj je gipsana kopija premazana 10 %- tnim Paraloidom B 72 otopljenim u acetonu koji je dao dodatnu čvrstoću i vodonepropusnost gipsu što je omogućilo apliciranje gline potrebne za modeliranje nedostajućih dijelova.

4.5. Rekonstruiranje nedostajućih dijelova

Nakon provedenog istraživanja i odluke o izgledu dijelova koje je potrebno rekonstruirati, započela je njihova rekonstrukcija. Prvi korak bio je izrada žičane konstrukcije koja je usidrena u gipsanu kopiju. Na žičanu konstrukciju nanescna je glina u kojoj su modelirani nedostajući dijelovi. Tijekom modeliranja izrađeno je više varijanti, a konzultacijama s profesorima i uz komparativni materijal, određen je konačni izgled. Uvelike su pomogli pronađeni komparativni primjeri arkandela Mihaela. U konačnici je aplicirana tekstura izvornog kamena kako bi se rekonstruirani dijelovi što bolje uklopili u cjelinu. Provedeni su testovi kojima je utvrđen materijal najpogodniji za uzimanje odljeva, te je odlučeno kako će se koristiti gips. S rekonstruiranih dijelova izrađeni su kalupi, a nakon toga i

odljevi rekonstruiranih dijelova od gipsa pomiješanog s akrilnim ljepilom (Drvofixom). Dijelovi su se nakon razbijanja kalupa brusili kako bi se što preciznije spojili s gipsanom kopijom. Zatim su pomoću *Fugenfuller* mase dijelovi spojeni, a spojevi su retuširani. Sitniji dijelovi rekonstrukcije koji se nisu mogli odliti, modelirani su izravno na gipsanoj kopiji pomoću *Fugenfuller* mase. Kada su svi nedostajući dijelovi stavljeni na njihovo pripadajuće mjesto, pomoću brusnog papira poravnata su sva odstupanja. Tako dobivena rekonstruirana gipsana kopija podijeljena je i izrezana na tri horizontalna dijela. Prema dobivenim dimenzijama izrezanih dijelova naručeni su kameni blokovi. Kamen *Pietro di Vincenza* je izabran na temelju sličnosti teksture i strukture kamena izvorne skulpture. S obzirom na to da je odlučeno cijelu rekonstruiranu kopiju u kamenu raditi tradicionalnim načinom, korištena je i klesarska punktirka. To je alat koji pomoću točaka pomaže prenijeti što vjerniju kopiju u kamen. Za punktiranje je bilo potrebno izvesti posebne pripreme - postavljanje klesarskog križa koji radi na principu određivanja triju osnovnih točaka na modelu i postavljanjem križa na njih. Kut postavljanja točkastog križa u odnosu na bazu modela mora biti 90 stupnjeva. Točkasti križ u odnosu na kamenu blok mora biti isti kao i na gipsanome modelu. Na kamenu se izbuše tri osnovne rupe koje odgovaraju šiljcima točkastog križa te tako one postaju nosači točkastog križa, ali i punktirke koja se pričvršćuje na križ pomoću stege. Nakon pravilne izvedbe pripreme započeto je klesanje gipsane kopije u kamenu

4.6. Fotografaska dokumentacija procesa izrade rekonstrukcije

Slika 22. Konsolidiranje gipsane kopije, snimio R. Erdelji 2020.

Slike 23 – 25. Početak i tijek rekonstrukcije u glini, snimila I. Blažičko 2020.

Slike 26 – 29. Različite varijacije rekonstrukcija nedostajućih dijelova u glini, snimila I. Blažičko 2020.

Slike 30 – 32. Prednja i stražnja strana skulpture nakon rekonstrukcije nedostajućih dijelova, snimila E. Baričević 2020.

Slike 33 – 36. Pripreme za lijevanje u gipsu, snimila E. Baričević 2020.

Slike 37 – 39. Lijevanje u gipsu, snimila E. Baričević 2020.

Slika 40. Gipsani kalupi, snimila E. Baričević 2020.

Slike 41 – 42. Apliciranje rekonstruiranih dijelova skulpture na gipsani kalup, snimila E. Baričević 2020.

4.7. Fotografije gotove rekonstrukcije – gipsanog odljeva s apliciranim rekonstruiranim dijelovima

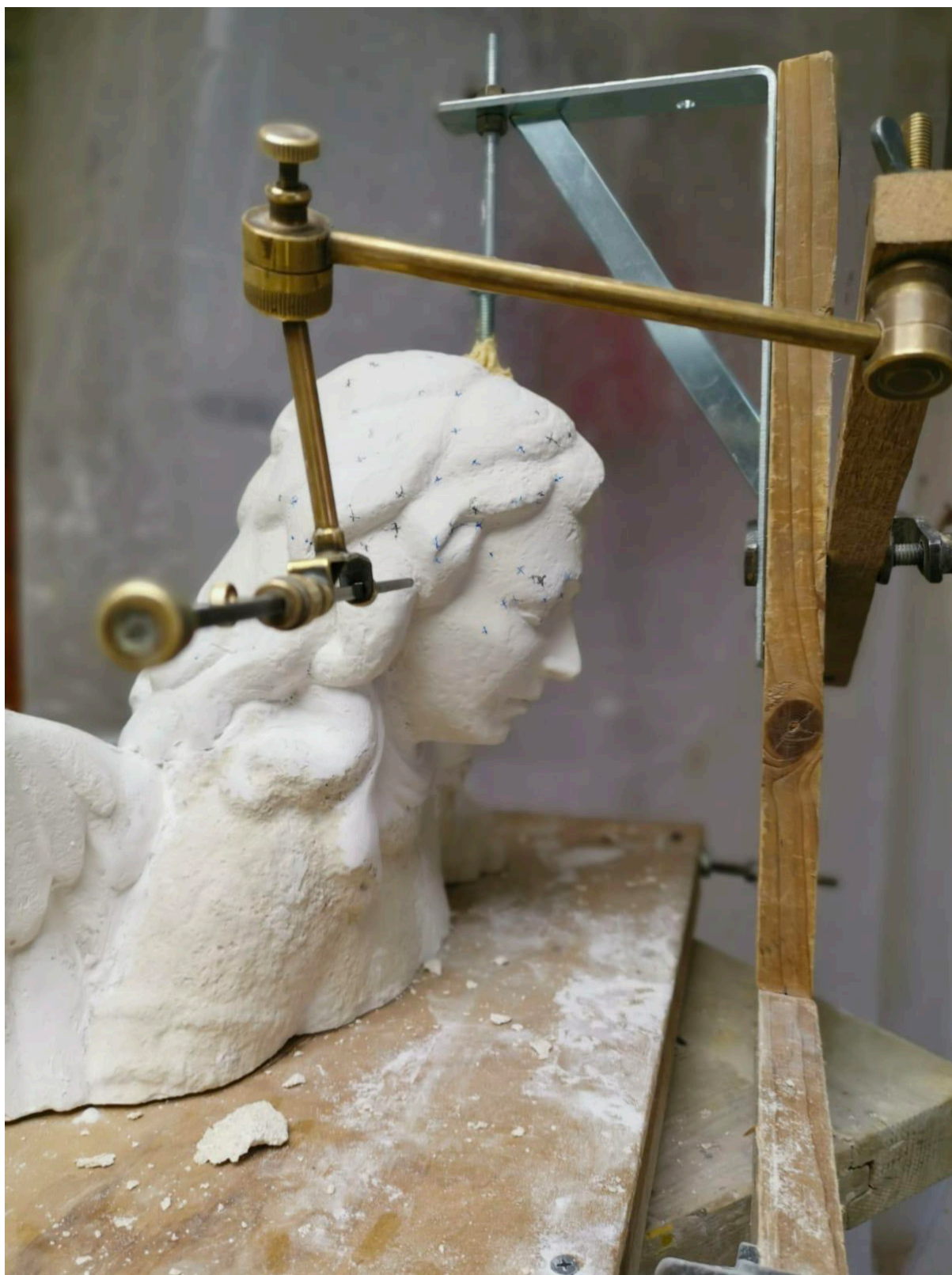
Slike 43. – 46. Fotografije rekonstruirane skulpture – gipsanog odljeva s rekonstruiranim dijelovima, snimila E. Baričević 2020.

Slika 47. Rekonstruirana skulptura – gipsani odljev s rekonstruiranim dijelovima, snimila E. Baričević 2020.

Slike 48 – 49. Detalji rekonstruiranih dijelova, snimila E. Baričević 2020.

Slika 50. Punktiranje, snimila I. Blažičko 2020.

Slike 51 – 53. Punktiranje i klesanje dijelova kopije u kamenu, snimila I. Blažičko 2020.

Slike 54 – 55. Klesanje dijelova kopije u kamenu, snimila I. Blažičko 2020.

5. REZULTATI

Tijekom Noći muzeja na Akademiji likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, u Ilici 85, održanoj 31. siječnja 2020. godine, priređen je uvid u proces rekonstrukcije skulpture za širu javnost. Velik broj posjetitelja sa velikim je zanimanjem pratio proces. Posjetitelji su imali priliku upoznati se s poviješću skulpture, njenim pronalaskom, tijekom istraživanja i postupcima rekonstrukcije, kao i s procesom izvođenja - putem demonstriranja odabranih postupaka, kao i preko nekoliko izloženih postera koji su „pričali priču o svetomu Mihalju“.

Slike 56 – 58. Noć Muzeja na Akademiji likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, Ilica 85; 31. siječnja 2020., snimila I. Blažičko 2020.

Izvedba rekonstrukcije bila je i medijski popraćena, te donosimo izbor mrežnih izvora s raznih web portala i sličnih medija koji su obavijestili javnost:

http://www.alu.unizg.hr/alu/cms/front_content.php?idcat=52&idart=2413&lang=1

<https://nocmuzeja.hr/muzej/akademija-likovnih-umjetnosti-sveucilista-u-zagrebu/>

<http://licegrada.hr/noc-muzeja-2020-popis-muzeja-i-raspored-dogadanja-u-brojnim-institucijama/>

http://www.alu.unizg.hr/alu/cms/front_content.php?idcat=52&idart=2501&lang=1

<https://gradonacelnik.hr/vijesti/pregrada-15-ak-studenata-suradivalo-na-restauraciji-barokne-kamene-skulpture-sv-mihaela-svi-ce-bit-i-predlozeni-za-dodjelu-rektorove-nagrade/>

Slika 59. Promotivni plakat Noći muzeja 2020. godine na Akademiji likovnih umjetnosti.

6. RASPRAVA

Predmet ovoga umjetničko-znanstvenog istraživanja je iznimno vrijedna skulptura pronađena u izrazito oštećenom i zapuštenom stanju, te je pred nama bio vrlo delikatan zadatak koji je uključivao više čimbenika i više struka – konzultacije s nadležnim Konzervatorskim odjelom, lokalnu zajednicu, lokalne jedinice samouprave, ekološke i etnološke čimbenike, mikroambijent – kulturni krajolik, djelovanje prema etičkim principima konzervatorsko-restauratorske struke. Kako predstaviti ovu vrijednu skulpturu, kamo postaviti izvornu skulpturu, a kamo rekonstruiranu kopiju, te mnoga pitanja vezana uz adekvatan način pohranjivanja, prezentiranja i očuvanja za buduće naraštaje, održivost i uređenje mikro lokacije *in situ* razmatrala su se i rješavala tijekom ovoga projekta. Dogovoren je nastavak suradnje s lokalnom zajednicom i terenska nastava – skorašnji uzvratni posjet u Pregradu i okolici.

U utorak 9. lipnja 2020. Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu na poziv izv. prof. mr. art. Zvezdane Jembrih posjetili su gradonačelnik grada Pregrade, Marko Vešligaj, ravnatelj Muzeja grada Pregrade, Davor Špoljar, predstavnik lokalne zajednice g. Branko Špoljar, župnik župe Pohoda Blažene Djevice Marije, vlč. Dragutin Gereci, Jelena Jazbec, suradnica Glasnika župe Uznesenja Blažene Djevice Marije u Pregradi i suradnici. Uz prisustvo izv. prof. art. Alena Novoseleca, umj. sur. Zvonimire Obad i doc. dr. art. Ide Blažičko, predstavili smo umjetničko-znanstveno istraživanje i proces izrade rekonstrukcije barokne kamene skulpture svetog Mihaela.

Slike 60 – 61. Posjet delegacije: Marko Vešligaj, Davor Špoljar, Branko Špoljar, vlč. Dragutin Gereci, i suradnik, izv. prof. mr. art. Zvezdana Jembrih, str. sur. Zvonimira Obad, doc. dr. art. Ida Blažičko, izv. prof. art. Alen Novoselec, studenti/ice: Iva Lukačević, David Pekić, Robert Erdelji, Eva Baričević. Snimili: I. Blažičko; K. Budiselić.

7. ZAKLJUČAK - BUDUĆNOST SKULPTURE

Ova vrijedna skulptura je spašena, službeno registrirana, dokumentirana i valorizirana. Izvorna skulptura je konzervirana i očekuje se skori povratak u Muzej grada Pregrade, predviđen za rujan 2020. g., te smještaj izvorne skulpture u stalni postav muzeja uz odgovarajuću popratnu dokumentaciju.

Sljedeći korak je izrada i realizacija prijedloga povratka kopije s rekonstruiranim dijelovima, te njezina montaža i prezentacija *in situ*. Taj prijedlog uključuje izbor najbolje lokacije (obzirom da skulptura nije zatečena na svojoj izvornoj poziciji, već na dijelu privatnog posjeda uz raskrižje), te prijedlog uređenja mikroprostora uokolo skulpture (mikroambijent, koji ukazuje na potrebu očuvanja prirodnog okoliša). Realizacija tog prijedloga izvest će se u suradnji s nadležnim Konzervatorskim odjelom u Krapini, te s poglavarstvom Grada Pregrade, a u realizaciju će biti uključena i lokalna zajednica, kao i župa Pohođenja Blažene Djevice Marije u Vinagori – budući da se radi o javnoj sakralnoj plastici.

Taj mikroprostor, osim što će biti mjesto memorije i mjesto svjedočanstva, moći će biti i svojevrsno okupljalište i orijentir u prostoru – kao što je to i originalna skulptura zasigurno bila u prošlosti.

Planira se i nastavak terenskog istraživanja, uključujući i bilježenja kazivanja lokalnog stanovništva, kao i iniciranje etnoloških i arheoloških istraživanja – za što je ovaj projekt nesumnjivo bio poticaj. Dokumentacija proizašla iz ovog projekta bit će polazište za daljnja stručna istraživanja koja bi mogla dovesti i do konkretnijih spoznaja o autorstvu i dataciji spomenika.

U kulturnoj i turističkoj ponudi grada Pregrade i Krapinsko-zagorske županije Vražja peć može postati svojevrsan *brand*.

Time ovaj lokalitet, kao i skulptura sv. Mihaela postaju nezaobilazna i neizbrisiva *točka* u kulturnom krajoliku Hrvatske.

8. ZAHVALE

Zahvaljujemo izv. prof. mr. art. Zvezdani Jembrih, izv. prof. art. Alenu Novoselcu, doc. dr. art. Idi Blažičko, predavačici Tajani Škalameri na kritičkim savjetima prilikom istraživanja komparativnog materijala – sličnih primjera iz domaće i europske baštine, te umjetničkoj suradnici Zvonimiri Obad s Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu na svesrdnoj pomoći i podršci u svakoj etapi realizacije ovog umjetničko-znanstvenog istraživanja. Također, zahvaljujemo doc. dr. sc. Danku Šoureku s Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Posebno ističemo predsjednika mjesnog odbora u Višnjevcu, gospodina Branka Špoljara i župnika Župe Pohoda Blažene Djevice Marije u Vinagori vlč. Dragutina Gerecija koji su nam dali poticaj i dodatni uvid u kontekst ove skulpture.

Također zahvaljujemo pročelnici Konzervatorskog odjela u Krapini mr. sc. Lani Križaj na potpori i stručnim savjetima, te Gradskom poglavarstvu grada Pregrade na potpori i zalaganju za oživljavanje *Svetoga Mihaela*.

9. LITERATURA

Baričević, D. (1998), *Barokno kiparstvo pregradskoga kraja* u: Kaj, br. 2, Zagerb, Kajkavsko spravišće

Badurina, A. (ur.) (2000) *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, IV. izdanje*. Kršćanska sadašnjost.

Baričević, D. (2008) *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*. Zagreb, Institut za povijest umjetnost, Školska knjiga.

Jembrih, Z. (ur.) (2018), *Kapela svetoga Mihala u Samoboru. Od preživljavanja do oživljavanja*. Zagreb, Akademija likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, Župa sv. Anastazije, Samobor.

Cvetnić, S. (2007) *Ikonografija nakon Tridentskoga sabora i hrvatska likovna baština*, Zagreb: FF-press.

Cvitanović, Đ. et al. (ur.) (1989) *Kultura pavlina u Hrvatskoj : 1244-1786.: slikarstvo, kiparstvo, arhitektura, umjetnički obrt, književnost, glazba, prosvjeta, ljekarstvo*,

Donelli, I. & Malinar, H. (2015) *Konzervacija i restauracija kamena*. Split, Sveučilište u Splitu Umjetnička akademija.

Fisković, I. (1997) *Tisuću godina hrvatskog kiparstva*. Zagreb: Muzejsko galerijski centar.

Horvat, A. *Pregled spomenika kulture općine Pregrada*, u: Pregrada i okolica, Kaj, br. II-III/85, Kajkavsko spravišće, Zagreb 1985.

Krizmanić, G. (ur.) (2013) *Vinagora i okolica*. Pregrada: Matis.

Reberski, I. (ur.) (2008) *Umjetnička topografija Hrvatske. Krapisko zagorska županija: Sakralna arhitektura s inventarom, feudalna arhitektura, spomen-obilježja*. Zagreb, Institut za povijest umjetnosti, Školska knjiga.

Mrežni izvori:

http://www.alu.unizg.hr/alu/cms/front_content.php?idcat=91&idart=467&lang=1

<https://www.pregrada.hr/visit/kapela-sv-donata-pavlovec>

<https://www.pregrada.hr/visit/kapela-sv-mihovila-sopot>

10. SAŽETAK

Eva Baričević, Robert Erdelji, David Pekić

Novo lice starog sveca - rekonstrukcija barokne kamene skulpture sv. Mihaela

Umjetničko-znanstvenim istraživanjem provedena je rekonstrukcija barokne kamene skulpture Svetog Mihaela pronađene u blizini grada Pregrade u Krapinsko-zagorskoj županiji. Detaljnim istraživačkim radom i pronalaženjem komparativnih primjera izrađena je kopija skulpture u kamenu, na kojoj su se rekonstruirali dijelovi koji nedostaju (glava, dio desne šake, lijeva podlaktica i krila sv. Mihaela, te dijelovi lica i tijela vraga). Po površini cijele skulpture nalazila su se brojna oštećenja i onečišćenja koja su uklonjena, a izvorna skulptura je konzervirana. Prema izvornoj skulpturi izrađen je kalup od silikonske gume, a potom i gipsana kopija, te su rekonstruirani nedostajući dijelovi prema komparativnim materijalima i uz konzultacije sa stručnjacima iz područja povijesti umjetnosti, konzerviranja i restauriranja, kiparstva i zaštite kulturne baštine. Pristupilo se klesanju kopije u kamenu koja će se postaviti na mjesto gdje je skulptura pronađena, a izvorna skulptura bit će izložena u Muzeju grada Pregrade. Tako ovaj vrijedan i rijedak primjer javne barokne plastike neće biti uskraćen javnosti, a izvorna skulptura će na adekvatan način biti pohranjena, prezentirana i očuvana za buduće naraštaje.

Ključne riječi: rekonstrukcija, kopija, barokna kamena skulptura, Sveti Mihael, kulturna baština

11. SUMMARY

Eva Baričević, Robert Erdelji, David Pekić

The new face of the old saint - reconstruction of the Baroque stone sculpture of St. Michael

The artistic and scientific research was carried out before reconstruction of a Baroque stone sculpture of St. Michael found near Pregrada in Krapina-Zagorje County. Through detailed research work and finding comparative examples, a faithful copy was made on which the missing parts were reconstructed. Thus, the head of St. Michael was successfully made as well as part of the right hand, left forearm and wings, and parts of the devil's face and body. Numerous damages and contaminants were removed from the surface of the entire sculpture, and the sculpture was preserved. According to the original sculpture, a silicone rubber mold was made, followed by a plaster copy, and the missing parts were reconstructed according to the comparative materials and in consultation with art history, conservation and restoration, sculpture, and cultural heritage protection experts. Given the satisfactory results, the carving of a reconstructed stone copy has begun, which will be later placed at the location where the sculpture was found, and the original sculpture will be exhibited in the Museum of the City of Pregrada. Thus, this valuable and rare example of the public baroque sculpture will not be denied to the public, and the original sculpture will be adequately stored, presented, and preserved for future generations.

Keywords: reconstruction, copy, Baroque stone sculpture, St. Michael, cultural heritage

12. KRATKI ŽIVOTOPISI I POPIS AUTORA

Eva Baričević

Rođena 23. travnja 1998. godine u Našicama. Pohađala je srednju Školu primijenjene umjetnosti i dizajna Osijek gdje je 2017. godine završila smjer dizajner odjeće. Za vrijeme srednjoškolskog obrazovanja sudjelovala je u mnogim likovnim radionicama i natjecanjima državne razine. Iste godine upisala je Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, smjer kiparstvo. Sudjelovala je u izradi adventskog dizajna u hotelu Esplanade u Zagrebu 2018. godine. Trenutno je studentica treće godine, smjer kiparstvo. Tijekom ljetnih mjeseci 2019. godine pod pokroviteljstvom Grada Našice i Ministarstva kulture RH angažirana je na projektu rekonstrukcije kamene plastike kapele Uzašašća Gospodnjeg obitelji Pejačević u Našicama. Tijekom 2019. godine vodila je likovne radionice za galeriju CEKAO u Zagrebu, u suradnji s voditeljicom galerije mag. art. Anom Mušćet. Restauratorsku praksu tijekom druge godine studija (kolegij Restauratorska praksa 1) odradila je 2019. godine u Dijecezanskom muzeju Zagrebačke nadbiskupije pod voditeljstvom izv. prof. mr. art. Zvezdane Jembrih i doc. mag. art. Ane Božičević.

Robert Erdelji

Rođen 3. lipnja 1998. u Vinkovcima. Srednju školu primijenjene umjetnosti i dizajna Osijek završava 2017. godine, kada dobiva drugu nagradu Sveučilišta u Osijeku za najbolji rad maturanata. Iste godine upisao je Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, smjer kiparstvo.

Od skupnih žiriranih izložbi do sada je sudjelovao na 4. hrvatskom međunarodnom triennalu autoportreta održanom 2017., a s radom „Rođenje skulpture“ na izložbi 2. samoborski salon u Samoboru s temom „Granice“.

Godine 2018. izrađuje 3 javna spomenika prvim ravnateljima Osječkog Crvenog križa u Orahovici. Dizajnira zaštitni znak za 23. državno natjecanje mladih Hrvatskog Crvenog križa 2019. godine. Restauratorsku praksu (kolegij Restauratorska praksa 1) u drugoj godini studija odradio je 2019. godine u Dijecezanskom muzeju Zagrebačke nadbiskupije pod voditeljstvom izv. prof. mr. art. Zvezdane Jembrih i doc. mag. art. Ane Božičević. Tijekom ljetnih mjeseci 2019. godine pod pokroviteljstvom Grada Našice i Ministarstva kulture RH angažiran je na projektu rekonstrukcije kamene plastike kapele Uzašašća Gospodnjeg obitelji Pejačević u

Našicama. Tijekom 2019. godine vodio je likovne radionice za galeriju CEKAO u Zagrebu, u suradnji s voditeljicom galerije mag. art. Anom Mušćet.

David Pekić

Rođen 22. srpnja 1998. u Kninu. Završio je srednju Klesarsku školu na Braču 2017. godine. Sudjelovao u učeničkoj razmjeni pod projektom Erasmus + u Francuskom gradu Dijonu. U Esplanade 1925 Lounge baru ostvario zajedno s kolegama Evom Baričević i Robertom Erdelji monumentalne skulpture visine 250 cm, koje su prikazivale orašare povodom manifestacije Advent u Zagrebu 2017. godine. Trenutno pohađa Akademiju likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu i student je treće godine integriranog prediplomskog i diplomskog studija konzerviranja i restauriranja umjetnina, smjer kiparstvo. Restauratorsku praksu (kolegij Restauratorska praksa 1) tijekom druge godine studija odradio je 2019. godine u Dijecezanskom muzeju Zagrebačke nadbiskupije pod voditeljstvom izv. prof. mr. art. Zvezdane Jembrih i doc. mag. art. Ane Božičević.